

В. М. Галич,
д-р філол. наук

УДК 821.161.2-94.09: 070+929

Концепт «небо» в мемуаристиці Олесея Гончара: соціально-комунікативна рецепція

Пейзажі в мемуаристиці Олесея Гончара порівняно з вивченням описів природи в його художній спадщині є малодослідженими. Об'єктом вивчення вперше стали описи неба в щоденниках митця як складників їх ландшафтного світу. Його предмет становить розкриття концепту «небо» – репрезентанта ландшафтних переживань, ландшафтного Я автора та знака соціальної комунікації. Присутність ландшафтного мислення Гончара-мемуариста як специфічної риси художньо-публіцистичного освоєння ним дійсності ілюструється шляхом докладного опису та інтерпретації парадигми значень концептуального образу «небо».

Ключові слова: щоденник письменника, ландшафтний образ, пейзаж, концепт «небо», соціальна комунікація.

Пейзажі в мемуаристиці письменників порівняно з вивченням описів природи в їхній художній спадщині є малодослідженими. У щоденниках Олесея Гончара вони визначають оригінальність їх змісту і форми. Про їх феномен свідчить і частотне використання: розгорнуті, лаконічні описи природи або ж пейзажні деталі є майже на кожній сторінці. Незважаючи на те, що «діарійна спадщина великого романіста ХХ століття є достеменним культурним багатством, яке нам ще треба довго й сумлінно пізнавати...» [1, 520], вона стала предметом ретельного дослідження небагатьох учених. Так, М. Степаненко в монографії «Літературний простір «Щоденників» Олесея Гончара» (2010) зосередив увагу на відтворенні митцем постатей національної культури – українських письменників. Авторка цієї статті в монографії «Олесь Гончар – журналіст, публіцист, редактор: еволюція творчої майстерності» (2004) [2] розглянула щоденники письменника крізь призму його публіцистичної діяльності. Лише О. Галич у книжці «Олесь Гончар у вимірах non fiction», вивчаючи щоденники О. Гончара в жанровій системі мемуарної прози, наголосив на особливості поетики жанру, простежив щоденникову рецепцію письменником «основних концептів, з якими пов'язане буття українського народу (степ, море, гори і ліси), що відкриває можливості мати більш повне уявлення про життя і творчість видатного українського прозаїка ХХ століття...» [3, 122]. Із поля зору О. Галича як дослідника пейзажів у мемуаристиці Олесея Гончара випав досить важливий природний об'єкт – небо, у змалюванні письменником якого звучить фольклорна мелодика, відчутні лірична сповідальність, громадянський пафос, прочитуються авторські філософські сентенції.

Вищезазначеним зумовлена актуальність обраної для статті теми. Тож об'єктом дослідження вперше стали змалювання неба в щоденникових записах Олесея Гончара як складові їх ландшафтного світу. Предмет, що визначає мету й завдання розвідки, становить розкриття концепту «небо» – репрезентанта у щоденнику українського письменника його ландшафтних переживань, ландшафтного «Я» та знака соціальної комунікації, носія соціального часу і простору.

До вивчення творчої індивідуальності Олесея Гончара – художника слова, філософа й майстерного комуніканта – через таку виразну деталь у наративній структурі його щоденника, як опис неба, спонукало те, що об'єкти природи здавна використовувалися у філософських і літературознавчих працях, де поставали метафорично переосмисленими уособленнями ідеального (духовне) і земного (матеріальне) буття людини.

У зв'язку з зазначеним вище нашу увагу привернула книжка В. Подороги «Вираження і смисл. Ландшафтні світи філософії: Кіркегор, Ніцше, Гайдеггер, Пруст, Кафка» (1995), в якій із залученням специфічної «ландшафтної» термінології (ландшафтні світи, ландшафтний образ, ландшафтні переживання, ландшафтне «Я», географічна метафора сенсу) розглянуто класичні та «шкільні» типи філософської рецепції – «ритм надуповільненого сприйняття філософського тексту, щоб ніби під дією цайтлуپی можна було простежити, як постає форма змісту філософського твору у взаєминах з його комунікативними засобами й цінностями, тобто формою вираження» [4, 428].

Окремі терміни, які В. Подорога запозичив зі збірки висловлювань про живопис давньоки-

тайського художника Ши-тао, а ми використовуємо у своєму дослідженні, потребують пояснення й інтерпретації, які будуть подані в процесі розкриття концепту «небо» в щоденникових текстах Олесь Гончара. Зазначимо лише, що ландшафтні світи – це семантичний та соціально-комунікативний простір освоєння тексту «небо» подібно до інтерпретації змісту (розкриття духу) полотна живопису.

У щоденниках Олесь Гончара образ неба досить часто використовується як атрибут описів природи – ночі, дня, ранку, вечора, пір року, степу, моря. І тут письменник, як і в художніх творах, сповідуючи принцип «Пиши просто – думай складно», виступає майстерним пейзажистом, в якого в такій художній деталі, як зображення неба, пульсує глибока думка – часто з підтекстовим філософсько-символічним та гостро-соціальним змістом.

Феномен пейзажів, зокрема з замальовками неба, у щоденниках Олесь Гончара полягає в тому, що так часто, як у нього, у специфічному різновиді автокомунікації, пейзажні описи ні в кого з письменників не трапляються. Крім того, вони розрізняються розгалуженою функціональною парадигмою. Тут виявляються: а) фольклорні традиції, коли пейзаж відтінює настрій автора, проявляє любов до рідної землі, багатство його душі, адже, як стверджують давньокитайські художники, «живопис впливає із духу», формує ландшафтне «Я» [4, 6], що відповідає рефлексивним структурам національної ідентичності; б) майстерність публіциста наснажити небову пейзажну деталь у наративній структурі щоденникового запису соціальним змістом, співзвучним з описаними суспільними явищами й подіями; в) уміння піднятися до філософського осмислення проблеми природи й людини, вивести її з параметрів національного, у кольоровому штриху образу неба відчуті настрої планети.

Тож небові пейзажі Олесь Гончара багатогранно представляють його як художника слова, громадянина, політика і філософа.

В описах неба надзвичайно багата кольорова гама, і в цьому теж їх унікальність: небо рожеве, ясне, чисте, світле, біле, матове, сталеве, сиве, червоне, густо-червоне, оксамитово-рожеве, млисто-рожеве, бузкове, чорне, сріблясте, перлисте, зеленкувате... Часто в щоденникових записах Олесь Гончара носієм кольору неба виступають небесні об'єкти – повітря, сонце, місяць, хмари, райдуга, зоря. Оригінальність такого багатобарвного представлення ландшафтного образу можна пояснити особливістю української ментальності та світобачення автора. Зрисиши на лоні степів Полтавщини, де так багато неба, він узяв часточку його як спомин про Україну у фронтові походи, щоб не здичавів-

ти серцем, не втратити людського в душі. Сам митець в одному з записів щоденника подає набагато глибше розуміння цієї особливості своєї творчості: «Український народ – *народ-красолюб* (виділення авт. – В. Г.)» [5, 15], а письменника він вважав носієм пам'яті роду.

Унікальним у щоденнику Олесь Гончара є те, що саме в першому томі, куди входять фронтові записи періоду найбільш знакового у формуванні його свідомості, у численних пейзажних описах досить часто згадується лексема «небо» зі значенням «вітчизна», «душевна вірада»: «Так тяжко, так гірко іноді буває, що рад би померти в цю мить. А глянеш у небо, високе, безкрає – і знову захочеться в світі пожити» [6, 35]. Зародження ніжного почуття українського письменника до словачки Юлії теж відтворене в «небесному» образі весінньої квітки – «небовий ключ» [7, 84].

Осмислення ролі пейзажу в художній творчості підключало Олесь Гончара до літературних дискусій. Його обурювало заперечення друкованого слова в добу науково-технічного прогресу, розбазікування «про те, що книга, мовляв, віджила свій вік, її має замінити відеокасета» [8, 27]. У записах від 27 і 31 липня 1984 р. він зазначав: «Щось глибоко образливе, блюзнірське є в самому факті появи такої «дискусії», де сумніву піддається найбільше досягнення людства. ... Заперечується пейзаж, а що без пейзажу Лермонтов, і Толстой, і Шевченко, і Коцюбинський? ... Запал цих доморощених хунвейбінів спрямований, власне, на деструкцію вітчизняної і світової культури...»; «Недоумки доморощені, нападаючи на пейзаж у літературному творі, не розуміють того, що пейзаж – це і психологія, і філософія письменника. І навіть музика твору!» [9, 27]. На таких самих позиціях залишався Гончар-пейзажист у своїх мемуарах.

Ландшафтний образ неба – неодмінний атрибут урбаністичних пейзажів у щоденниках Олесь Гончара. Його турбує, що мешканці міст не помічають неба: «Нема ніжніших акварелей, ніж ті, що дає нам вечірне небо. На жаль, горожанин втрачає відчуття неба. А воно є, як і відчуття землі», – зазначає письменник [10, 337]. Він удається до ревізії поглядів Ф. Енгельса на роль знаряддя праці у формуванні гомо сапієнса. На його думку, не палиця як знаряддя праці, а відчуття краси природи сприяло появі й еволюції людини: «Літо в розквіті. А небо, небо! Не дрюк, а воно зробило людину людиною!» [10, 337].

Крім конотацій концепту «небо» – «душа», «духовне багатство», «краса», «чинник духовного зростання», ми відзначили й значення «патріотизм». Так, перебуваючи в середині

50-х рр. за кордоном, маючи можливість споглядати урбаністичні пейзажі Америки – містакатакомби Нью-Йорка, гірського штату Невада, залитої сонцем Каліфорнії, занотовуючи свої враження: «метро... схоже на величезну тюрму» [10, 195], «місто-скеля, що душить, гнітить людину» [10, 194], «черствість якась панує навкруги» [7, 196], письменник ніби й не помічає неба. Через 20 днів, коли він повернувся в Україну, щоденникові записи зарясніли пейзажами. Згодом були подорожі до Греції, Італії, Швеції: фіксує колоритні, незабутні враження, подає й пейзажі, але описи неба іноземних держав скупі. Пояснення знаходимо в щоденниковому записі від 3 липня 1956 р.: «Знову в ріднім степу. Ось об'їхав Європу, бачив небо Італії, скелі Дувра, озера Швеції... Ні, ніде немає такого неба... Торкає такі струни, що їх ніщо інше не може торкнути» [10, 207]. Семою патріотизму обтяжений ландшафтний образ «небо» у згадках митця про те, як М. Гоголь, перебуваючи в Римі, «на околицях Вічного міста говорив: «Забудьмо все: погляньмо на це небо (виділення авт. – В. Г.)... Я певен, – зазначав Олесь Гончар, – що в цей час йому згадувалося небо України» [8, 278].

Особливістю ландшафтного світу мемуаристики Олесь Гончара є й те, що географічна метафора «небо» розширює семантику, включаючи до свого силового поля інтертекстуальні елементи, які сприяють концептуалізації лексеми, уводять її в контекст світової і національної літератури та в параметри суспільного життя України: «Помер Руданський навесні 3 травня 1873 р. Коли все тут цвіло: мигдалі, абрикоси... І небо було весняне, як на Великдень» [10, 412]; «П. Г. Тичина про «Дорогу за хмари» (оповідання, назва якого синонімічна до «Дороги до неба». – В. Г.) сказав учора: чиста, як сльоза. Після Коцюбинського такого не було» [10, 155]; «Я бачив блакитні вежі в степу під Компаніївкою. Оті блакитні вежі неба, що тільки й стоять на сторожі цих просторів упродовж цілої історії, боронячи їх від нашестя та навал... І як ті вежі, ще степові смаглочолі атланти тримають на собі це небо нашої культури» [5, 125] (ця нотатка зроблена під час відкриття музею Ю. Яновського 28 серп. 1972 р.). У щоденниковому записі від 12 квітня 1960 р. Олесь Гончар зазначає: «По півдню, розповідають, через Донщину, Крим, Таврію пройшла страшної сили чорна буря. В Києві випав брудний дощ» [10, 251]. З глибин пам'яті письменника вириваються рядки поезії С. Єсеніна «Иорданская голубица», які він наводить нижче:

Небо – как колокол,
Месяц – язык,
Мать моя – родина,
Я – большевик.
Ради вселенского

Братства людей
Радуюсь песней я
Смерти твоей.
Крепкий и сильный,
На гибель твою
В колокол синий
Я месяцем бью [10, 251].

Лаконічне резюме митця – «Страшні слова!» [10, 251] – сьогодні, коли його щоденники опубліковані, можуть бути проінтерпретовані читачами в контексті екологічної публіцистики письменника, адже образ «колокол синий» з місяцем-язиком у зазначеному сюжеті набирає конотацій «екологічне лихо», «суспільні катаклізми», коли знедуховлюється людина. Отже, два образи: «небо» – «духовність», «величність» і «колокол синий» як знак «моральної кризи», – вступають у щоденникових записах в опозицію, стають контекстуальними антонімами.

Зважаючи на зазначене, слід пригадати ще один фрагмент щоденника (14 черв. 1959 р.), де письменник занотовує сумні враження від відвідин місць, які підлягали затопленню у зв'язку з будівництвом штучного Кременчуцького моря. Концепт «небо» в цих записах залучено до акцентування на екологічних і моральних проблемах: «На стінах голубих, як небо, написи нещадні... «хату розбити до 25 травня»... Не думав, що така гнітюча це картина – розруйноване людське житло, ... і це серед розкішної природи українського літа!» [10, 246]. Як резюме митця – скептичне зауваження з конотаціями осуду пафосного твору О. Довженка «Поєма про море»: «Добра тобі поєма! Про море» [10, 246].

У щоденниках Олесь Гончара трапляється ландшафтний образ «небо» з конотаціями виразно соціальними, наприклад, «чорне небо повне хмар» у роздумах про свободу письменника: «Цей світ – такий, який він є, – нестерпний... Отже, мені потрібен Місяць (тобто небо. – В. Г.), або щастя, або безсмертя... Віднині і навіки моя свобода безмежна» [10, 344–345]; «Небо над степом – серед нього б пожити. Оце ще й тримає на землі» [10, 371], – такі рефлексії виникають у митця після роздумів про цензуру, ідеологічну задуху, розмови, «...важкої. Як з бетоном» [7, 370], у кабінеті першого секретаря ЦК компартії України П. Шелеста, де згадувався донос на письменника, «що він, мовляв, «малорусский», затискає росіян (записи від 29 січ. та 9 лют. 1966 р.). Подібну соціальну рецепцію «неба», проте з протилежними оцінками домінантами («Небо над Кремлем червоно-буре», «ця червонобурість», «бура туманність небес»), спостерігаємо майже через 20 років у записах, здійснених 1982 р. у день урядового прийому в Москві з нагоди Пленуму об'єд-

наних творчих Спілок. Письменника дратували суцільні славослов'я, помпезність урядовців. Червоно-бурий колір неба – уособлення кремлівської влади. До неба, сили небесної, здатної наснажувати, Олесь Гончар звертається в сумні хвилини, коли під тиском влади змушений був після 12 років перебування біля керма Спілки письменників України залишити цю посаду: «Подалі від цього бруду інтриг, доносів, від дрібних, жалюгідних, дволикх і двоєдушх... Сило небесна, допоможи усе перебути, дай міць, дай не здрибніти серед літературних чиновників, серед чвар... На простір, на вітер, в життя!..» [5, 91]. «Тучі темні як ніч» – деталь осіннього пейзажу в щоденниковому записі від 1 квітня 1965 р. відтінює настрій митця після тяжкої розмови зі Скабою (секретарем ЦК КПУ), в якій він відстоював гідність В. Симоненка, І. Дзюби, право вільно висловлюватися про мову народу [10, 350].

До трактування метаконцепту «Небо» з загальнолюдським змістом «Першотворець» підключається національний історичний контекст: «Україна має відродитися, бо ми створені Небом. Так, ми створені Небом, – про це свідчить сама історія нашого багатостраждального народу, який віками жив у духовній чистоті, у чесному трудолюбстві, з християнськими ідеалами в душі, й здатністю співчувати ближнім... Народ має відродитися в людяності, в чутті братерства й справедливості, дарованому йому колись від небес» [9, 209]; під час перенесення могили кошового Івана Сірка, коли «диявольське Каховське море затопило Великий Луг і козацьку Січ», «якесь дівча, фотографуючи подію, випадково вхопило в кадр... клаптик синього неба.. А потім виявилось, що в кадрі відбилося таємниче, небесне щось... Чи то над людьми витала їхня зматеріалізована воля... Чи то був знак самих небес, саме Боже благословіння?» [9, 493].

Ландшафтне «Я» митця через соціологізовану рецепцію «неба» в його щоденниковій автокомунікації виступає індикатором психічного стану: «Лимонне якесь, ніби китайське небо заходу... Це сьогодні мій світ. Рідко тепер він буває світом радості, ночами розтерзують болі, вдень обсідають клопоти, що здебільшого не мають нічого спільного з письменницькою працею. А без творчості – що за життя?» [5, 579].

З метаконцептом «небо» – «величність» – пов'язані субконцепти «наснажуюча сила», «цілюща сила», «божественна природа»: «Скільки разів хотів останнім часом умерти від горя, а зараз стою перед цим святим небом вже зовсім інший: вічно хотів би жити» [5, 537].

На схилі віку Олесь Гончар усе частіше звертає свій погляд до неба, складаючи звіт перед

Всевишнім, намагається сформувати власні ландшафтні переживання, своє ландшафтне «Я» через усвідомлення ролі неба в долі народу, житті людства, зрозуміти його зцілювальну й очищувальну роль: «Небо, як ніщо інше, здатне зцілювати душу. Спробуйте якийсь час дивитись у високість, у блакить або зверніть погляд на повен світла палаючий захід, і ви помітите, що очищається душа від усього несуттєвого, як, ставши ніби значнішою, вже прагне вона до чогось великого й чистого» [5, 578]. Ландшафтний образ, у зображенні якого автор вдається до великої літери, у щоденникових записах, розвиваючи синонімічну парадигму (Красота Небесная, Найвищий Розум, Небесна надсила, Сила небесна, Провидіння, Першотворець, Сила Всевишня, Сила Передвічна), набуває багато значень з конотаціями філософської оцінки буття людства, відтінює християнський світогляд письменника, який високо цінував гуманізм православної віри: «Небо – синонім Бога (виділення наше. – В. Г.), образ ідеалу, недаром же воно всім народам у всі віки давало відчуття безсмертя. З небом людині нічого не страшно!» [5, 578]. Починаючи з фронтових записів, ландшафтний образ неба набуває різних семантичних відтінків, пов'язаних з концептом «віри»: «...Усе небо білими хмарками цвіте... Ось від чого відроджується душа. Оця гармонія, оця довершеність всього... важко уявити, що це виникло в природі само собою без взірця ідеального, недоступного нам...» [5, 151]; «Спокійно живеш, ніякі фінали не можуть страшити, коли почуваш, що хоч одна з-поміж написаного є річ... – нав'яна небом, як сказали б колись, боговдохновенна» [5, 77].

Концепт «небо» є засобом вербалізації запевітних дум письменника: «Хотів би я після земних усіх доріг в цім гаю лежати,.. де образ олів так по-сестринськи еднається з образом сріблястих верб сухівських... За спиною... синя безмежність... небес» [5, 475].

Недаремно в останні дні свого земного життя Олесь Гончар у розмові сам на сам у своєму щоденнику звертається до метафори «небо». Так, незадовго до смерті, у Великдень (запис від 22 квітня 1995 р.), письменник занотував: «Я наснажуюсь красою неба, красою життя. ...Світлий мажорний настрій – в душі і в усій природі» [9, 565]. Образ неба у творчості Олесь Гончара з конотацією «духовність» є й у прощальному слові з письменником його побратимів по перу: «Він живодайно сонячний, повен любові до людини, чие покликання – рости тільки у Небо і тим Небом урешті-решт ставати» [11].

Висновки розгляду полісемантичного концепту «небо» в щоденнику Олесь Гончара

можна прокоментувати набагато глибше з залученням новітньої наукової парадигми соціальних комунікацій:

1. Образ «неба» у мемуарному тексті митця – архетипний, це знак генетичної пам'яті народу, що передається в спадок і має універсальний зміст. Збагатившись соціальними підтекстами доби, в яку довелося жити Олесю Гончару, він в автокомунікації, як типі глибоко індивідуалізованого спілкування, зверненого до власного «Я», починає професійно осмислюватися автором – письменником, літературознавцем, політиком, філософом, набувати рис медіакомунікації. З моменту доступності текстів щоденників для масової аудиторії дискурс ландшафтного образу «небо» збагачується інтерпретаціями реципієнтів – представниками різних соціальних груп, що сприяє його концептуалізації та переміщенню в зону соціальної комунікації. Ці підсумки цілком укладаються в наукову диференціацію понять «індивідуальна комунікація», «медіакомунікація», «соціальна комунікація», здійснену В. Різуном [12; 8].

2. Аналіз аксіосфери концепту «небо» у творі мемуарного жанру дає можливість трактувати його як «ключовий концепт тексту» [7, 152], тобто ментальну ціннісну значущу структурну одиницю змісту соціокультурної інформації, яка з часу публікації щоденника письменника прочитується реципієнтом з урахуванням ідейних запитів сучасної доби. Цей ключовий концепт реалізується через метаконцепт зі значенням «величність», «вічність», «Першотворець», що став семантичним та ідеологічним підґрунтям субконцептів, репрезентантів таких позитивно-оцінних значень, як: «любов до рідного краю», «Україна», «духовність», «віра», «психічний стан душі», «цілюща, наснажуюча сила», «категорія оцінки духовного здобутку митця», «історична пам'ять»; зрідка – негативно-оцінних значень («чорне небо», «червонобуре небо») «духовна криза», «суспільні катаклізми».

3. Наше дослідження є поштовхом до усвідомлення вагомості в науці про соціальну комунікацію теорії поля та габітальної концепції французького літературознавця й соціолога П. Бурдьє. Олесю Гончар як представник професійної групи в медіакомунікації упродовж 52-х років ведення щоденника з надією на те, що він буде оприлюднений, ретельно формував у його ландшафтному світі дискурсивний простір ключового концепту «небо», конструюючи в такий спосіб картину світу, «нав'язував» її сприйняття та розуміння [13, 127] на перетині поля літератури й поля політики (влади). Це здійснюється шляхом уведення концепту «небо» в контекст літературних та політичних дискусій –

протидій агентів [13, 108–109], які посідають домінуючі позиції в домінуючих полях (поле літератури і поле влади). Аналіз концептосфери лексеми «небо» з розкриттям аксіологічних її домінуючій репрезентує письменника як носія габітусу – «породжуючого й уніфікуючого начала, яке зводить власні внутрішні та реляційні характеристики» [14] «до єдиного стилю життя» й дає можливість автору (агенту) «класифікувати» себе [15, 75], усвідомлюючи своє місце в соціальному просторі.

Олесю Гончар, народившись під небом України, увібривши у свою душу і серце народно-поетичне бачення цього природного об'єкта, упродовж усього життя звертається до його образу. Формуючи власні ландшафтні відчуття, своє ландшафтне «Я» у площині часу й простору України середини й другої половини ХХ ст., він наділяє його соціальними конотаціями, філософськими вимірами буття українського народу й людства, будує Небо української духовності, зрештою, сам стає уособленням того Неба, до якого нам усім треба тягнутися, щоб не втратити соціальну пам'ять роду, безслідно не розчинитися в глобалізаційних процесах сучасності.

1. Степаненко М. І. Літературний простір «Щоденників» Олесю Гончара : монографія / М. І. Степаненко. – Полтава : ТОВ «АСМІ», 2010. – 528 с.

2. Галич В. М. Олесю Гончар – журналіст, публіцист, редактор: еволюція творчої майстерності : монографія / В. М. Галич. – К. : Наук. думка, 2004. – 816 с.

3. Галич О. А. У вимірах non fiction: щоденники українських письменників ХХ століття : монографія / О. А. Галич. – Луганськ : Знання, 2008. – 200 с.

4. Подорога В. А. Выражение и смысл. Ландшафтные миры философии: Киркегор, Ницше, Хайдеггер, Пруст, Кафка / В. А. Подорога – М. : Ad Marginem, 1995. – 428 с.

5. Гончар О. Т. Щоденники : 1968–1983 / О. Т. Гончар ; [упоряд., підгот. текстів, ілюстр. матер. та передм. В. Д. Гончар]. – К. : Веселка, 2003. – Т. 2. – 607 с.

6. Гончар О. Небо // Поетичний пунктир походу: поезії / О. Т. Гончар. – К. : ВЦ «Просвіта», 2000. – 120 с.

7. Кузнецова Т. В. Аксіологічні моделі мас-медійної інформації : монографія / Т. В. Кузнецова. – Суми : Університетська книга, 2010. – 304 с.

8. Різун В. В. Начерки до методології досліджень соціальних комунікацій // Світ соціальних комунікацій : наук. журн. ; [гол. ред. О. М. Холод]. – К. : КиМУ, ДонНУ, 2011. – Т. 1. – С. 7–11.

9. Гончар О. Т. Щоденники: 1984–1995 / О. Т. Гончар ; [упоряд., підгот. текстів, ілюстр. матеріалу та передм. В. Д. Гончар]. – К. : Веселка, 2004. – Т. 3. – 606 с.

10. Гончар О. Т. Щоденники : 1943 – 1967 / О. Т. Гончар ; [упоряд., підгот. текстів, ілюстр.

матер. та передм. В. Д. Гончар]. – К. : Веселка, 2002. – Т. 1. – 455 с.

11. *Пам'яті* Олесь Гончара // Літературна Україна. – 1995. – 20 лип.

12. *Різун В. В.* До постановки наукової проблеми про особливий статус медіакомунікацій (масового спілкування) в системі соціальних комунікацій // Світ соціальних комунікацій : наук. журн. ; [гол. ред. О. М. Холод]. – К. : КиМУ, ДонНУ, 2012. – Т. 7. – С. 6–10.

13. *Бурдые П.* О телевидении и журналистике / П. Бурдые ; [пер. с фр. Т. Анисимовой, Ю. Марковой;

отв. ред., предисл. Н. Шматко]. – М. : Фонд науч. исследований «Прагматика культуры», Ин-тут эксперимент. соц., 2002. – 160 с.

14. *Шматко Н. А.* «Габитус» в структуре социологической теории // Журнал социологии и социальной антропологии. – 1998. – Т. 1. – № 2. – С. 60–70 [Электронный ресурс]. – URL: <http://bourdieu.name/content/shmatko-na-gabitus-v-strukture-sociologicheskoy-teorii>.

15. *Бурдые П.* Социология социального пространства / П. Бурдые ; [пер. с фр. ; отв. ред. перевода Н. А. Шматко]. – М. : Ин-тут эксперимент. соц.; С.Пб. : Алетей, 2007. – 288 с.

Подано до редакції 17. 09. 2013 р.

Halych Valentyna. A concept “sky” in the memoirs of Oles Honchar: social and communicative reception.

The landscapes in Oles Honchar's memoirs in comparison with nature description in his fiction works are not studied widely. For the first time the object of studies is description of the sky in the writer's diaries as the part of their landscape world. The subject is the disclosure of sky concept which represents the landscape emotional experience, the landscape “I” of the author and the sign of social communication. The presence of landscape thinking of Oles Honchar-memoirist as a specific feature of fiction and publicistic mastering of the reality is illustrated with the help of detailed description and interpretation of paradigm of notions of conceptual “sky” image.

Keywords: writer's diary, landscape image, landscape, “sky” concept, social communication.

Галич В. Н. Ландшафтный мир дневников Олесь Гончара.

Пейзажи в мемуаристике Олесь Гончара сравнительно с изучением описаний природы в его художественном наследии являются малоисследованными. Объектом изучения впервые стали изображения неба в дневниках художника как составляющих их ландшафтного мира. Его предмет составляет раскрытие концепта «небо» – представителя ландшафтных переживаний, ландшафтного «Я» автора и знака социальной коммуникации. Присутствие ландшафтного мышления Гончара-мемуариста как специфической черты художественно-публицистического освоения им действительности иллюстрируется путем подробного описания и интерпретации парадигмы значений концептуального образа «небо».

Ключевые слова: дневник писателя, ландшафтный образ, пейзаж, концепт «небо», социальная коммуникация.